
Kőríz Imre

TÁJKÉP, MOZGÁSBAN

Egy festőnek

Majd eljön a jó idő, ez a szobrász,
és a napsugarak vésőivel
kibontja a tér mintáit a jégből,
és a fák közé kutyákat füttyül.
Az élet meg, mint egy csodagyerek,
akinek még nincs saját stílusa,
zöld lombot idéetlenkedik a fákra,
és virágokkal szórja tele őket –
majd egyszer csak meggondolja magát:
igen, talán legyen mégis gyümölcs.
(A nézők közben állnak, és csodálják,
s mindegyik úgy érzi: ez valahogy
hozza jobban szól, mint a többiekhez.)
A mester mindeközben hátat fordít,
egy ablakon át két macskát figyel
– jól tudja: mind a kettő ő maga –,
amelyeket épp a nyár idomít,
ez a hőbörgő dilettáns, aki
azért, hogy megtanult csokornyakkendőt
kötni, és színes frakkokat viselhet,
természetességével fizetett.
Végül aztán potom áron az ősz,
kitagadott, kontár galériás,
vásárol fel majd mindent, tételenként,
inflációs pénzével vesztegetve.
A maradékon a tél guberáló
veteránjai osztozkodnak, aztán
hó aknamezőt telepít a fagy,
s ikrás, elhasznált tankcsapdáival
megközelíthetetlené tesz mindent,
s mint gyárudvaron, egy hideg kohóból,
mindenre vastag jéglávát ereszt.
A mester mindeközben háttal áll,
s azt mondja, éppen mikor vége: vége.

Kornis Mihály

BÉKAKIRÁLY

Itt ülök a tükör előtt és attól félek, rossz vagyok.
Azért vagyok csúnya, mert rossz vagyok.
Azért vagyok béka, mert elvarázsolt a boszorkány.
Azért olyan béka a fejem.
Zsidó.

Széttaposni.

Vannak tiszták, parasztok, németek, katonák. Csizmában járnak, ne érjenek békához. A csizmájukkal fognak széttaposni. Még a lányok is. A királylányok majd szép sorban eldobnak. Nem vagyok ember. Micsoda pech. Nem ismernek meg, és nem változok vissza. Ott maradok a kút alján, onnan nézek tátogva, mint most is.

Hamuszürke lettem, mikor eszembe jutott, hogy az ördög bennem van. Miért ne lenne? Hát miért ne lehetne? Mikor az előbb a szomorú arcom néztem a tükörben, hogy milyen rettenetesen csúnya vagyok, mint a villám hasított belém: azért vagyok csúnya, mert rossz vagyok.

Ők meg azt hiszik, hogy jó vagyok. Szegény szüleim.

Sokáig jó voltam.

De aztán nem bírtam tovább.

Talán azért vagyok csúnya, mert gonosz vagyok.

A rossz attól ugrott belém, és akkor ugrott belém, mikor az előbb átsuhant a fejemen a kérdés, hogy nem vagyok-e kíváncsi a rosszra? Na, egy kicsit, csak egy icipicit! Hiszen már hazudok. Honnan jön ez? Mostanáig azt hittem, jó vagyok. Biztos voltam benne. Meghalok, ha kiderül, hogy nem igaz. Ha olyan vagyok, mint a többiek. Nem mindenki, de elég sokan. Az osztályból mindenki.

Vagy ha nem halnék meg, akkor micsinálnék?

Hogy is szólt a kérdés, ami ott belül elhangzott? Mi van, ha a tudtomon kívül egyáltalán nem is olyan vagyok, amilyennek ismerem magam. Hanem van még egy rossz oldalam is. Nagyon rossz oldalam. És abban a pillanatban a borzongás, hogy aki ezt kérdezni tudja, az már rossz.

Nem is akartam kérdezni.

Most már teljesen elátkozódtam.

Látom a tükörben.

Ez így először nem sokkal '56 után történt meg velem, a Pintér Szabóságban, Petőfi Sándor utca 10., ahová felmentem Pintér Tomihoz a szénszünet alatt. Összebarátkoztunk ablakon át. Már hetek óta benn voltak az oroszok, a pincének és az ostromnak már valahogy vége volt, de nem lehetett kimenni az utcára, és az iskolában még tartott a szünet, de már ki lehetett nyitni az ablakokat. Tomi is az ablakon bámult kifelé kínjában, egész nap ott könyökölt ábrándozva. A kígyóhajú nő feje alatti ablak volt az övék, most jut eszembe. Érdekes. Én meg az erkélyre jártam ki az utcára kuksizni, hát-ha látok még valami jó kis forradalmat. Vagy egy forradalmárt. Észrevettük egymást, napokig csak néztük, milyen hülye a másik. Aztán átintegtettem. És akkor áthívott. Életemben először voltam olyanoknál, akiket én ismertem, nem a szüleim. Férfikonfekció, úri, elegáns. Magánszektor. Ott aztán volt egy lábas tükör. Mind a két oldala tükör volt neki. És a lábán lengett. Valahogy izgatott. Ahogy járkáltunk a dolgozó szabósegédek közt, ha csak tehettem, belenéztem. Néztem magam benne tetőtől talpig. Hogy én vagyok-e az. Biztos? Mérget veszek be rá?

Honnan lehet tudni?

Állótükör volt a Nagypapa szerelmének, az Olgának a szabószalonjában is, ahol néhányszor voltunk a forradalom alatt, az Üllői úton. Csak az nem ekkora. Női varroda, kis fehérnemű. Míder és cici. Egyszer ott is ténfergek unalmamban, és ahogy oldalt nézek, jé, valaki néz, de még meg se állok, csak két lépés után fordulok – hja – vissza, érdeklődve, onnan egy gyerek néz. Milyen gyerek van itt? És akkor láttam, én vagyok. Tükör.

Egy pillanatra nem ismertem meg magam. Olyan ismeretlennek látszottam. Elgondolkodtató. Félek, hogy rossz vagyok. Nem kéne nézni magam folyton.

Tükröm-tükröm, mondd meg nékem. Mitől lesz valaki gonosz?
Nincs benne semmi jó.

Vagy talán éppen az benne a pláne?

Vászonvégeket számolgattak, nem figyeltem oda, az egész itten számomra teljesen tilos volt, a papa nőgye, meg volt neki tiltva, hogy ide merjen hozni, mégis idehozott, a rommá lőtt Üllői úton át, a hullák közt, akiken többször átment a tank, akik még a Köztársaság téri hulláknál is rondábbak voltak. Meg voltak feketedve. A pártház előtti felakasztottnak a húsa pirosaslila volt.

Próbáltam függetleníteni magam tőlük.

Sokáig nem jutott eszembe ilyesmi. Egyszer kérdeztem, még kiskoromban, mi ez, tükör, mi az, ja, be van kenve hátul, attól olyan, mint a víz. Látszik az arc benne. Aztán nem törődtem vele tovább.

Olyan, mint egy ijeszgetős álom.

Hirtelen ráízéltem, valahogy úgy ráhogyhívjakoltam, hogy nem is tudom, honnan tudom, hogy én vagyok. Miből gondolom. Én vagyok?

Akkor jó.

Csak nem lehet mögéje menni a képnek.

De akkor még játszottam is ezzel. Oldalról a tükör mellé álltam, eléje tettem a kezem, és előbb a tükörképre sandítottam, azután gyorsan a tükör mögé néztem, bárha egy kicsit szégyelltem, de mégis meg kellett tennem. Nem volt ott semmi. Azért tovább nézegettem.

Hogy vagyok.

Aztán menni kellett, el kellett mennünk onnan, elrácigáltak, pár hétig ezzel nem is foglalkoztam, elfelejtettem, pedig jó játék, nem? Úgy tűnt. Milyen jó kis játék. Hogy-hogy én eddig ezt nem játszottam? Otthon is van tükör.

Tükörrel találkozni, az hirtelen történik. Ugyanattól ijedek meg minden tükör előtt: valami történik, amire nem számítok, rájövök valamire, amit nem akartam tudni. Csak-hogy olyan nincsen. Amit az ember tud, azt nem lehet nem tudni. Azt nem lehet visszacsinálni, amire gondoltál. Az már van. Ha azt mondod, nincs, már elkezdted hazudni.

Hazudok.

Legtöbbször észre sem veszik, annyira tudok. Séth Laci lehívott a kazánházba, és nekem megmutatta a Popeye kupleráját. Az apja készítménye. Képregény van lefotózva. Rajzos. Hát ezt nem mondom meg. Játszom a naivat. Ma úgy megverték a Tessényi ikrek, hogy az egyik fülemre kissé nem is hallok. Ezt se fogom megmondani. És nem veszik észre. Már csak a Dános áll szóba velem. De még ő is szégyell. Az osztályban nem vállalja mások előtt, hogy barátok vagyunk. Nem akarja, hogy a többiek őt is ki-rekesszék.

Én vagyok a legeslegutáltabb.

Mikor megyek az iskolába, mindennap azt hiszem, ez az utolsó nap. Ma lesz a botrány, mert ha megint meg akarnak verni, addig fogom csapkodni a fejemet a földhöz, amíg szét nem loccsan. Aztán valahogy eltelik a nap, és mikor hazafelé megyünk, és látom, ma nem üldöznek, akkor már túl vagyok rajta, és nem akarok többet gondolni rá. Bemegyek a házukba, felrohanok, jókedvet tettetve becsöngetek, eldobom a sarokba a táskám, kicsörtetek az erkélyre, vagy belebámulok a fürdőszobai tükörbe. És köpök. Semmit se mondok el abból, ami történt. Ez a békaszem, ez a békaszáj. Feketén húzták ki az anyja kemencéjéből. Pisa, por és hamu. Beestem a kútba.

Hogy lehet eltitolni egy életen át?

Ez még mindig csak az első pillanat. Még visszamászhatnék nagy keservesen, tíz körmömmelelekapaszzkodva a kút falának recéibe, görcsösen feltornászva magamat, kis

girnyó. Gondolni szeretnék a tisztaságomra, amit Anya mindig mond. Hogy az kivételes. Kivételesen alkalmas arra, hogy rossz legyen.

Azt mondták rám, béka.

De én is gondoltam.

Én előbb gondoltam, mint a Barta, aki a pofámba üvöltötte. Én már akkor gondoltam, mikor az oviban, még középcsoportos koromban egyszer náthás voltam, és az Erzsi jött vigyázni, felolvasta a Jakob Grimm Meséket, aminek olyan gyönyörű színes címlapja van, Szamárféjű Királyfi a lantját pengeti, pántlikás a lantja, szamárféje van, már az is nagyon tetszett, de a másik mesét, amit aztán folyton kértem, ezt a békásat muszáj volt egymás után többször meghallgatnom. Egymás után négyszer. Csúcsos fejdíszes királykisasszony aranylabdáját a kútba beleejti, jaj, azt mondja, a labdám, kikap a papájától, és én kihozom. A labdát sajnos nem látni a képen. Nagy bátran kiugrom a kútból, frissen, fűgén, mint egy úszóbajnok, de ő rám néz, és egyből azt mondja, fuj, aztán elszalad. Nem mond semmit, kitépi a kezemből az aranylabdáját, és elrohan. De én utánaugrálok, úgy teszek, mintha nem mondott volna semmit, a hasamban a lenyelt aranygolyójával lihegve szaladok utána. Lenyeltem. Nyomokat hagyok a vizes lábammal, a hártvás ujjaimmal, mikor a várkastély felé vezető meredek ösvényen szapora léptekkel – slitty, slatty, slitty, slatty – utánatocsogok. Csöpög a hegyes békapocakomról a víz.

Caplatok felfelé.

Mások is mondták, neked az ujjad köze olyan túl hártvás.

Hártvásabb, mint a normális. Hát persze. A fejem is nagyobb. Anyuci, nekem tényleg nagy a fejem? Dehogyan nagy a fejed, Pistike, ne beszélj már annyi butaságot, inkább szaladj le a Közértbe, és hozzál fel a sapkádban négy kiló krumplit. A zsidóknak az orruk is nagyobb. Mindenük nagyobb, a lúdtalpuk, az eszük, a nemi szervük. Nézegettek is a nyilasok, mesélte a papám. Meg lehet ismerni, mert a zsidók jó előre levágnak belőle. Nehogy a nyilvános vécében feltűnjön. De azért valahogy mindig feltűnik. Az enyémből szerencsére nem vágtak le. Most már nem is fognak, nem engedi Apa. Így se valami nagy. Az orrom is inkább széles, mint nagy. Tiszta béka orr. Dülledt a szemem is. Annyira zsidó, hogy attól már kidülled. Pedig különben én Anyura ütöttem volna. Csak ami nála még lélegzetelállítóan gyönyörű, például az álla vonala, ahogy a nyakánál összefut az állával, az nálam már tisztára de békás. Nincsen torkom. Alig van nyakam. Igaza van, aki azt mondja, te béka.

A Békakirályfit a palotába is beengedik, pont ebédelnek király uramék, ott van apja-anya, királykisasszonnak elég kínos is, hogy utánajön ez, mit képzelsz, de fél, hogy ha nem engedi be, majd kiderül, hogy elveszítette a varázslabdáját, ezért affektálva oda-szól édesapjának, akinek pont úgy van a nyakában megkötve a szalvetta, mint az enyémenek, ilyen csomósra, hogy áh, tudja, mit, engedtesse be a szolgálkkal fenséged, eszik valamit, aztán majd hazakotródik.

Vagy hogy van.

Nem is, mert úgy van, hogy a kapunál lihegő béka beüzentet a szolgálkkal, nála van a királykisasszony aranyizéje, és ha vissza akarja kapni, engedje be őt. Izibe. Megígérte neki. Székedre ültetsz, tányérodéból etetsz, ágyadba veszel, és úgy altatsz! Na erre a király, kedélyes kövér zsidó, azt mondja, jöjjön csak, egyen csak, igazán szép tőle, meghozta a labdát. Visszahozta nekünk. Milyen betámt gyerek. A kis királylány erre úgy begazol, hogy hóttfehérre válik, és hebeg-habog, de nem tehet semmit, muszáj engednie. Királyi parancs, el kell fogadni vendégnek a békát. Mikor az Erzi először olvasta, úgy, hogy én azért közben nézhettem a képeket is, nyakamon a vörös gyapjúkendő, ami a varázsruhám volt, a Puszikám, újra és újra olvastattam vele ezt a részt, mert nem értettem, miért nem akarja beengedni a királylány. Ahelyett, hogy örülne, meghozta a labdát. Hát ennyire kell utálni a békát? Még akkor se szeretjük, ha meghozza a labdát?! És akkor végre nagy nehezen bejön, becsörtet, még mindig csuromvizesen a brekkencs, kihányja a golyót, kitor a taps, egész udvar ünnepel, de ő egyáltalán nem törődik velem, semmi zavarba nincs, felugrik a székre, zamek, be a királykisasszony mellé!

Úgy irigylem ezt a bátor békát!

Én moccanni sem merek, mikor érzem, hogy utálnak. Attól megbénulok. Ha még jobban utálnak, már hányom-vetem magam, mint a bolond gyerek, csak közel ne jöjjenek, hozzám ne érjenek! Úgy legalább nem is nyúlnak hozzám.

A verők.

Hányszor mondja Anya: csak icipicit fegyelmeznéd magadat, fiam, csak egy picit. De nekem aztán hiába beszél. Én nem vagyok megállítható. Nem lehet megfogni vagy akármibe is megakadályozni. Sugárban hányom ki a sárgarépapapit, hiába erőlteti bárki. Olyan ívben jön ki, mint a pisa. Legyen akár szemben az anyám is!

Azt szereti a rossz, mikor mindennél rettenetesebb.

Hogy azt sem tudom, mit keresek itt, ma se tanulok, inkább lekísérem Anyát a haját berakadni a Párisi utca sarkára, a luxus Feminába. Háború előtt a Maricáéké volt, de most már csupán a legbelső helyiségben fogadhatnak vendégeket. És amíg gőzfurulyával kezelik Anyu haját, és duruzsol az egész fodrászat, duruzs, duruzs, duruzs, én csak üldögélek a sarokban a tükör előtt.

Nem tudok megbékélni a pofámmal.

Feláll a piros ingem pikkmintás gallérja.

Brekegtem az órán.

Most már brekegek is, nem tudom megállni. Némelyik brekegés bőfögésbe megy át. Egyedül vagyok ültetve, az utolsó padba. Régebben is szoktam magamtól bőfögni, de akkor jókedvem van. Például nyáron, mikor felébredünk a vasárnap délutáni alvásból, Apával kimegyünk a konyhába görögdinnyét enni. A görögdinnye-zabálás vége felé Apa böffent.

– Pardon, hisz ön egy gyönyörű nő.

– Tessék?

– Ha púzol vagy bőfögsz, apukám, elegánsan elnyomhatod úgy, hogy mikor indul,

azonnal elkiáltod magad a társaságban lévő hölgy felé fordulva: – Pardon, nagyságos asszonyom, hisz ön egy gyönyörű nő!

És az elfedi.

Én azért brekegek, hogy pukkasszam az udvart.

Főleg a királylányt. Ha már nem akart beengedni, tessék! Fintorogva egymást kérdezetik a nyámnyila hercegek, a sok tányérnyaló: – Ez most itten brekeg vagy böfög? De én nem törődöm velük egy szemet se, hanem vizes-síkos seggel ficáncolok a csak vőlegények számára fenntartott ülésen, és csak azért is kézzel-lábbal eszem, szörcsögtem a levestésztát, benyúlok a tálba, és úgy keresek magamnak még több grízgaluskát, és utána mikor végre jön a sült hús, egy hatalmas nagy liba, uborkasalátával meg petrezselymes újkrumplival hozzá, mindjárt kézbe kapom a legszebb combját – pardon, nagyságos asszonyom, hisz ön egy gyönyörű nő! –, én kényelmesen csámcsogva körbeharapdálom, csak azért is leeszem róla a panírt, és csak aztán harapok a szaftos húsjából egyet, közben átölelem a királylányt is fél kézzel: – Ugye majd be fogsz engedni az ágyadba, hucigám? Hiszen megígérted! Esküdtél égre-földre: ó, ehetek a tányérkádból, ihatok a bögrécskédből, alhatok a baldachinos ágyacskádban, ha evés után elfog a nagy buzgóság! Igaz? Csak hozzam fel a kútból az aranylabdádat.

De akkor már általában semmi kedvem hozzá.

Megköszönöm szépen az ebédet, és ugrálok haza. A kútba. Aludni. Pedig az apja szimpatikus lenne. Az a csálé korona a fején! Én is ilyen csálén fogom majd fejembe csapni a koronát, hogyha nagy leszek. Hátha egyszer mégiscsak visszaváltozom.

Ha a Békakirályfinak sikerült, nekem akkor miért ne?

Miért ne lehetne elképzelni, hogy ugyanúgy, mint ő, aki sokáig szintén nem mert hazakísérni egy kis királylányt se, pedig évek óta hozta fel nekik, amit a kútjába belehajgáltak, de nem volt annyi mersze, hogy bemutatkozzon, hátha megkönyörül rajta valamelyik lányka, elkezd vele beszélgetni, hagyja, hogy kiderüljön, milyen jó kis humorra van neki, milyen egy jó eszű, korérett valaki, még ha béka is. Pedig a Békakirályfi ugrott a kútba nyomban, nem is kellett kérni tőle, hozta fel a mélyből, a nyálas-síkos kövek közül, abszolúte ingyért az akármit. Róla ne mondhassák, hogy nem merte felhozni, hogy nincs benne kellő lovagiasság. Dehogynincs. De titokban reménykedett benne, hogy megesis egy királylány szíve rajta végül, meghívja őt magához egy szülinapi zsúrra, vasárnapi ebédre vagy valamire, bármire. Fél karját is odaadta volna, ha közülük csak egy is rámosolygott volna. De akárhányszor bukkott fel a kút aljáról, hóna alatt az elveszett aranyhogyhíjjakkal, kikapták a kezéből a lányok, és köszönés nélkül hazarohantak.

Nehogy a gyerekük béka legyen.

Már Anyuhoz se mehetek át. Nagy lettem. Mikor rémálmom van, és sikítva szaladok át hozzá, hadd csússzak be a paplanod alá, felkönyököl, édes bogaram, nem jöhetsz ide, már nagy vagy, bocikám, fordulj vissza, próbálj meg aludni. És ez úgy szíven vág. Piszok rosszulesik.

Látom, hogy neki is.

Fészkelődik, már ő se tud aludni. Vagy pedig azt mondja, na jó, hát gyere, de csak kicsit. Csak amíg megnyugszol. És akkor én bebújok a takaró alá, hozzá, befészkelem a fenekemet a hasa alá, azzal már alszom is. Alszom, mint a tej. Eleinte neki kellett felráznia, mindenségem, el ne aludjál itt, most szaladj vissza a saját ágyadba, jó? De már újabban nem kell mondania, tudom magamtól is. Fel se ébredek, azon kapom magam, hogy már tápáskodom, és alva rohanok át a szoba egyik végéből a másikba, az ágyamig. Azt mondja, ő már nem is tudna átcipelni ölben. Nehéz vagyok.

Mikor kicsi voltam, szebb voltam.

Nem is voltam csúnya. Hanem gyönyörű. Vannak róla képek. Valami történt aztán. Nem tudom, mikor. Hogy nézek ki! Mintha ráléptek volna az arcomra. Mikor még puha volt. Aztán megszilárdult, és úgy maradt. Szüleim meg úgy tesznek, mintha nem is látnák. Ők kérem dolgoztak, kenyeret kerestek, hogy el ne vigye a családot az ávó. Sajnos nem volt, aki vigyázzon a kicsi gyerekekre. Hátamon aludtam, magatehetetlen. Jött a csizmás kandúr, és ahogy a köpést a parasztok a csizmájukkal, úgy taposta szét az arcomat. Van is egy púp a fejem tetején, a kutacs. Azért kutacs, mert a kutat zárja le.

Nehogy egyszer följöjjön a béka.

Homokon is van kút.

Majdnem beléestem. Kicsi egy híja volt. Mert én paraszt is vagyok, csak a szüleim azt se tudják. Pesten nem látszik. Té! Júniuzstó agusztuzsig hee, én rendezs sárréti tájszólásba bészílek, agusztuzsba ózta, a Bálátó parttyán mégin a zilon fecskís kis nyápic koma leszek, tudod-é, aki általlába csakis a szüléivel jádszik. De ott már apukám jassz nyelvén beszélek. Smonca. Vagy pedig óvasok. Megóvassa a koma a bötüt a könyvekbe. Igaz-é?

Hároméves koromban valami grimbusz volt.

Az orvos mondta, tessék azonnali levegőváltozást. Először Somogyjádra küldtek, de onnan megszöktem. Előtte az óvodából is megszöktem vagy kétszer. Szökös vagyok. Somogyjád után már nekem muszáj volt Homokon megmaradni, sírva könyörgött Anya, innen meg ne szökjek, különben nem tudnak hova tenni. Muszáj meggyógyulnom. Nyaranta két hónap azóta is. Két legrohadtabb hónapom az évben. Első nap mindig azt hiszem, idén már valahogy ki fogom bírni, nem lesz az olyan rossz. Aztán, ahogy porozva elviszi őket a szekér, megsajdul a szívem. Úgy belémfúrkál valami mindig, utána hat hétig nem kapok levegőt. Nézem a szélben zizegő nyárfákat, járok a zománcos kantával az ártezi kútho, vagy a szőlő végibe meztélláb, vagy ki a kacsákho pásztorkodni, de végig furdal, sajog ám a szívem. Honvágyam van a Pest után. Senki nem hiszi el. Sándor bátya és Juliska néne vendéggyereke vagyok én, az a félős. Ki se mehetek tőllük az udvarról. Ha csak nem a Bátorba szerdánkint, kenyírér. Vagy pedig, mikó szódagyárosho menünk, szódaárt, Sándor bátya odató tajicskán. Nehogy mán elüssön egy bicigli. Vagy a pofádba verjék valamék helybéli rosszgyérek, té.

Mért akar engem mindenki megverni?

Valami oka van.

Ne kenjem már rájuk.

Ha külön jönnék szembe véletlen magamnak, elkapnálak, te szar. Ha végre szembe-találkoznánk, kinyomnám azt a gülü szemedet. De miért? Somogyjádön fazekat tetted a fejemre, és azzal vágta körbe a hajam. Akkor mondták, hepehupás a fejem teteje. A kutacs. Nem szeretek oda hátra, a hajamba nyúlni. Az alsó ajkam is előreáll, akár a hülyéknek. Legörbül a szám.

Most mire gondoljak?

Ezt se mondhatom meg senkinek.

Baj van velem. Rendetlen vagyok. Az elmondhatatlan! Nem tudok osztani. Rendszeresen tátva felejem a szám. Csukd be a szájad, beropul a sült galamb, nem vagy te gya-gya. Tátott szájjal olvas, láttak már ilyet? Rángatja a vállát. Állandóan elveszítem minden kesztyűmet. Az összeszt, amit drága pénzért vesznek. Még ha zsinórra kötöm, akkor is elveszted. Nem tudom úgy bekötni a cipőm, hogy napközben ki ne oldódjon. Vagy szorít, fáj, úgy bevág. Bicegek haza. Nem tudok fejelni. Nem tudok felmászni a fára, se bordásfalra, semmire. Nem is akarok. Szédülök. Nagypapát bevitték a szeretet-házba. Isten őrizz, hogy meglátogassam.

Oaaaj!

Nem tanulok semmit. Járkálok a lakásban fel és alá.

Mikor délelőttös vagyok, tanítás után azt csinálom, amit akarok. Bejövök a lakásba a kulccsal, nem ebédelek meg, álldogálok egész délután az apám könyvespolca előtt. Nézegetem a könyveit úgy végig, a falon. Tolnai Világlexikona. Révai Lexikon. Rózsa László A női test. Molinár Gizella A gyertyák csonkig égnek. Ennek csak a címét olvasom el, a többit nem, hogysisne. Egyszer csak zúgni kezd a fülem, körbepislantok, de azért is nézem tovább a tilos könyveket. Amik az apámé. Meg még ami mögötte van, azt is. Mindet. Mert oda dugdossa a Sárga Könyvet, a Magyar Golgotát, a bergenbel-seni beszámolót, az összes zsidó dolgot. Nem akarom ezeket olvasni, tudom, hogy félni fogok utána, de muszáj. Azért, amiért keresem a szememben a gyávat. Csak eddig nem néztem. De most már odanézek, én oda merek nézni. Nem tudom nem nézni, nem megyek el a képem elől, nem adom fel, azért se adom fel, éljen forradalom, éljen Maléter Pál! Belelövöm bársonyába, hogy csak úgy porzik kínjába. Van négy elegáns piros bársonyszékünk. Pont négy van a hallban. Rugós az ülésük. Ruggyanta rugósak. Azt is szoktam ütni, én nem tudom, miért. Akkorát húzok az összes ülésre, hogy porzik. Éljen, éljen a köztársaság! A Sárga Könyv szerint Kun páter a Maros utcai kórház pincéjében Bauer György tizenhat éves bujkáló fiúnak, miután meztelenül felakasztotta a mennyezetre, saját késével metszette ki a golyóit.

Nézz ide, fiam, van neked szemed, nem mondom még egyszer.

Ezek a könyvek itt, innen kezdve idáig nem gyerek kezébe valók, de nem ám. Azokat a könyveket olvasgasd, amik a szobádban a padlótól a mennyezetig érnek! Hogy a sa-

ját könyveimhez még egyszer hozzányúlj, azt egyszer és mindenkorra megtiltom. Megérttetted?! Ha mégis észreveszem, hogy piszkálgatod, kihúzógalod meg nézegeted őket, olyat fogok tenni, amit magam is megbánok. Ne adja meg neked az Atyaúrissen azt!

Szegény szüleim.

Édesdrágáim. Agyonnyúzott szerencsétlenek. Nem értenek az egészből az égvilágon semmit. Az anyám is, fűzetet vesz, tessék, ebbe hazudjál, édes fiam. Még a kabátját sem vette le. Hazajött, dühödten bevágta az ajtót, becsörtetett a szobámba, előttem vette ki a retiküljéből a kockás irkát, lecsapta a padra, ahol tanulnom kell: Ápisz-fűzet, tessék! Ebbe hazudj eztán. Eddig mindig ő védelmezett. Kitépett Apu kezéből is, hány-szor – most meg már ő is sértegetni akar? Holott nála jobb barátom nem lesz az életben. Tudod te, ki ez? Az anyád! Elájulna, ha megtudná, mi mindent gondolok. Már most sem szeret annyira, mint régen. Buksi, teneked titkaid vannak előttünk? Előttem is? Ezek? Ez a te szép lelked? Honnan jön ez beléd?

Te azt hiszed, bújócskázni lehet a Mumussal?

Most mire gondoljak?

Mikor a forradalom után első nap hazaengedtek az iskolából, aztán nem is volt tanítás öt hétig, azt mondtam az anyámnak: a Sütő utcában újra bevezetik a némettanítást, már alsóban is, és aki akar, választhatja azt is, de Klári néni hozzátette, tanácsosabb az orosz választani, ám aki ragaszkodik hozzá, új törvényeink szerint már kérelmezheti a németet is. Vagy pedig a hittant.

Miért mondtam?

Nem az az érdekes, hanem hogy el is hittem. Szóval nem az, hogy elhittem, hanem én nem gondoltam, hogy ez nem történt meg. Most se gondolom. Nem tudom. Szerintem megtörtént.

Látom magam előtt.

Beleírta az ellenőrzőmbe:

„Kérem kisfiamat német oktatásban részesíteni.

Tábori István anyagbeszerző”

Mikor a helyzet stabilizálásáért folytatott széncsatát megnyerte az ország, és a Sütő utcában folytatódhatott a tanítás, ámbár még kijárási tilalom volt, de már enyhe, talán csak este tíztől, s előtte való nap újra be kellett íratni mindenkit, hogy lássák, kik távoztak nyugatra, több mint fele osztály disszidált, mi persze maradtunk, hármásban mendegéltünk a decemberi alkonyatban összekapaszkodva a komor szürkületben, mert akkor még nem volt közvilágítás, és a Kovács zöldséges előtt, a Szervita téri játszótér bejáratánál belebotlottunk Dánosékba, akik jöttek az iskola felől, ők már túles-tek a beiratkozáson, a pirinyó Dános vigyorgott pirosan és megkönnyebbülve, mintha

a borbélytól jönne, a papája pedig, a fogorvos, akivel az apám együtt volt munkaszolgálatban, azért is kellett nekünk a Dánossal mindjárt első naptól kezdve barátkozni, kezét csókolni anyámnak, és az apám felvidult, alig láttunk ismerőst az ostrom óta, jó napot, doktor úr, béke és szabadság, na mit szól, legalább németül megtanulnak szegény gyerekek. Hát ennyit elértünk. Muszáj lesz nekik. Muszáj? Miért lenne muszáj? Nem muszáj, de lehet. Fiam be is íratta velem az ellenőrzőjébe. Ajvé, nem igaz?

Miért, én úgy emlékszem, hát én úgy emlékszem!

Dános meg rám nézett, megvillant a szeme, derűs-hideg megvetéssel, ahogy a verők szoktak nézni. Igaz, utána elkapta a tekintetét. Leszegte a fejét. Elfordult. De látta, hogy nézem.

Nem hirdették ki az iskolában?!

Az én fiam azt mondta...

Egy árva szó sem igaz?

Kirántottam a kezem a kezükből, és elkezdtem rohanni visszafelé. Ilyet még a születéssel sose csináltam, Nagypapával igen, ha már nem bírom tovább, de velük még soha. Toporzékolva, vicsorogva bőgtem, míg szaladtam, mint egy kisövodás! Aztán megtorpantam a téri járdaszíget sarkán. Nem tudom, mikor hazudok, mikor nem. Nem tudom! Ezt nem lehet senkinek elmagyarázni. Még én sem értem. Akkor ők hogy fogják? És mi lesz, ha a többi is kitudódik egyszer?! Én se tudom, melyik. Én se tudom, mikor. Kezeit csókolom, hát még egyszer kívánom a legjobbakat, gyere, fiam, gyere. Szervsztok, nem vagyunk normálisak, bocsánat! Ich sage dich, Kató...

És Dánosék már húztak is el, fürgén! Sietve, átlóban átvágtak a téren, csak mi minél hamarabb magunkra maradjunk, mint akik nem csupán érzik, de előzékenyen mutatják is, tudják, hogy ami most következik, az már nem rájuk tartozik. Buksinál, úgy látszik, valami komoly és kínos-nagy differencia lépett fel...

Amikor az apám felém indult, elsötétült előttem a világ.

Nem bántlak, kisfiam, meg vagyok ijedve. Mi nagyjából becsületes emberek vagyunk. Sok hibám van nekem is, meg anyádnak is, de hazudni nem szoktunk. Ne sírj. Nekünk te hazudsz? Itt van a zsebkendőm. Van szíved bennünket megtéveszteni? Jaj, Pista, ne foglalkozz már velem, ő még gyerek, lárpúrlár csinálja. Mi az, hogy lárpúrlár? Megáll az eszem. Mástól kell megtudnom, hogy az én fiam nekem nem mond igazat? Mióta? És eddig hányszor nem mondott már?! Most mit higgyek el neki?

Át kell értékelni a velem kapcsolatos terveiket. Ebből már nem lesz egy új Einstein, se Rubinstein. Apára tereltem a forradalmi munkáspárt kormány gyanúját. Még a rendőrségre is be fogják hívatni. Tábori úr, mit hallunk, hiányzik a német?

S mikor nyújtották felém a kezüket, megbocsátón, sikítva elfutottam. Szaladtam hazafelé, még rohantomban is zokogva torkomszakadtából. És hiába ügettek szegények utánam, hiába kérleltek, álljak meg, jól van na, ha ennyire szégyellem, nem fogok kikapni, de hát értsem meg, hogy ma még be kell írtni engem az iskolába! Aztán, mikor

látták, nem tudok megállni, s a házunkat elérve pánikban beugrom a házmesternő tenyérszékébe, Anya még behajolt, nyugi, maradjál itt, sírjál csak, mi apáddal fordulunk még egyet, beiratunk az isibe, muszáj, aztán jövünk haza. Nem lesz semmi baj, főzők tejbegrízt. Addig melegegdy. Akkor már rég túl voltam a Kígyóhajú Nőn is. Azt se mondtam meg. Megvan nekem már a magam kis világa. A hullafoltos lila hazug szemem alja. Én vagyok.

Nem tudom levenni a szemem a tükörről.

Belezuhanom.

1959. január 19., gondolom, kábé negyed nyolc óta egyfolytában minden arra emlékeztet, ami ebben a pillanatban eszembe jutott. Tátog a kút fenekén a béka. Felfele bámul.

Azt nézem, néznek-e.

Azt hiszem, nem néznek. De az is lehet, láttak.

Ahogy nézem magam.

A vörös bőrszékre cuppant tréningemet felrántom, felhúrom az izzadt fenekemen, meglebegtetem két ujjal, közben szendén oldalt fordulok, és a fodrászatban zajló életem siklik a pillantásom végig, mint egy unatkozó hülye alsótagozatosnak, akinek le kellett kísérni fodrászhoz az anyját. Megtanultad már a holnapi leckédet?

Azt hazudtam neki, kész vagyok.

Szeretem a női fodrászatok szagát. Mit bánom én, gyere. Hátrafesztik a fejét, sampónos vízbe tunkolják a haját. Lóg alá csöpögve, nagy darabokban, akár a vizes sár. Utána húzzák fel, fürtönként, a fésű végivel. Kenik a fekete festékes ecsettel a tövét, és utána rátekerik ilyen alumíniumspulnikra vagy mikre.

Duruzsol az üzlet.

Élünk, éldegélünk. Lehetne rosszabb is. Lapozgatok a lehozott tankönyvben, mintha azt olvasnám. Hát még mi van nálam, csak nem a Micimackó? Szégyenletesen kelles lila. Áááá, még hátravan az egész hajszás, értelmetlen életem. Rohan a szánkónk, hej-hó, kacag a ló! Én édes Katinkám, csak egyszer kacsints rám, csókolj meg, ha szeretsz. Időnk van, tejünk van, és ráérünk szoptatni. Pszt, hogy beszélsz a gyerek előtt, Pista. És a nevetésük!

Kiszakítom magam a pillantásomból: nem nézem tovább a pupillám lukát!

Dehogynem.

Vagy én, vagy ő.

Vagy a tükörben látható szemem vagyok, akinek hiszek. Mindent tud, akié. Azért verik. Érezhető rajta. Akinek van szeme az ő felismeréséhez, addig verné, ha merné, amíg él. De mi van, ha ezzel sem érné el a célját?

Vagy én az vagyok, aki néz?

És azért vagyok rossz, mert mindenre emlékszem? Ez is bizonyíték? Én vagyok az ördög? Az iciri-piciri kis kandúr? De úgy teszek, mintha erre már nem is emlékeznék?

Nem hiszek a szememnek?

Egy életen át?

Nem értem, ezt mások hogyan csinálják, hogy bele is néznek, meg nem is néznek bele, ha belenéznek, hogy nem tudják megkeresni a szemükkel a szemük, vagy ha te meglátod azt a sötét árnyékot, vagyis nem tudom, mit, a pillantásod mélyén, hiszen ott látsz valakit, nem mondhatod, hogy nem, akkor hogy tudod róla levenni a szemed, de ha leveszed is, hogyan tudod elfelejteni, mit láttál, vagy ha nem felejtet el, hogy tudsz együtt élni evvel az emlékkel, a szemed emlékével, azzal, ami ott van?

Mert ott **valaki** van.

Ott van valaki.

Van.

És mi van, ha hiába vagyok okos, mint a Nap és ártatlan, mint egy húsvéti nyuszi, ha ugyan ártatlan lehet az ilyen zsidó nyuszi, pláne, ha húsvéti, aki nem is zsidó, azt mondják, ez magyar, de lehet, hogy mégse magyar, azt csak úgy rámondják, zsidó az, zsidó, akármicsinál. És nem is nyuszi, hanem gülüszemű béka, tessék kimondani. Legrondább varangyos békakirály! Ne legyen így, inkább ne is legyenek, haljak meg azonnal, vagy legkésőbb holnap, vagy abban a pillanatban, mikor az első rosszat meg akarom tenni, én, édesapám és édesanyám szeme fénye, boldogsága és utolsó reménye. Meg az iciri-piciri kis kandúr. Ugyanúgy.

De mi van, ha ez igaz?

Ha a lényem gyökere rossz, nem csak rossz leszek majd, már eddig is rossz voltam. Most is rossz vagyok. Pont ezzel a gondolattal tettem magam rosszá. Vagy lehet, hogy mégis megmenekülök? Addig nem veszem le a szemem a szememről, míg meg nem tudom mondani, rossz vagyok-e vagy sem, úgy a szívem mélyén.

Igaza van-e a Bartának, aki a pofámba kiáltotta, hogy béka vagyok, vagy a Barta szemét. Mindegy, hogy értette. Azt sem tudom, miért mondta, de mindegy. Nem az iskola véleménye érdekel most már, nem is az osztálytársaimé, még a Perc Jutkáé se egyáltalán, hanem az, ki vagyok én? Ki van a szemem alja vackában, a sötétben, ahol az árnyékos rész miatt már nem is lehet kivenni a nézésemet?

Ki az?

Mintha áram rázna, állok és vibrálok. Én, ha megjiedek, azonnal vibrálok, ez is hozzátartozik a békatermészethez. Megráz a most, átmegy rajtam, mint a villamos, jóvátehetetlen szétfröccsent, felken a falra. Szarhússá, sárhússá!

Látom a tükörben.

Eldöntöttem, eztán nem tagadok semmit. Nem tagadom le, mint a többiek. Hát legalább magam előtt nem tagadom le! Látom, amit látok, és vállalom hányavetin, ami vele jár.

Most már teljesen elátkozódtam.

Ferdinandy György

A BOLONDOK KIRÁLYA

Aki élt már közös kórteremben, tudja, milyen sivarak a reggelek. Amikor kint még sötét van, de az ápolók már teremről teremre járnak. A fal homoksárga, a levegő nehéz, mozdulatlan. Húsz ember kipárolgásától párásak az ablakok.

A zárt osztály téglalap alakú. A gerince hosszú asztal. Kétoldalt sorakoznak a fekhelyek. A terem végében van az ápoló szobája, de a zárt osztályon oda is besuvasztottak négy beteget.

Az ablakok fent sorakoznak az ágyak felett. Mint a templomban, keskenyek. Rács van rajtuk, ujjnyi vastag. Túl a rácson leprás tűzfalak. A mennyezetén egész nap ég a lámpa. Mindegy, hogy odakint nappal vagy éjszaka van.

A teremben huszonnégyen élnek. Tartósan, mert a buggyantak szívósak: itt soha senki se beteg. Ébresztő van és fájront. Katonás napirend. Mosdás, gyógyszerezés, ablaknyitás. Légzési gyakorlatok.

Aki akadékoskodik, hamar átviszik a matracos szobába. Bedörgölnek neki. Más terápiás foglalkozások nincsenek. De ilyesmi reggel ritkán fordul elő. Akik itt tengődnek, jórészt merev katatonok vagy bárgyú imbecillisek. Különben is, akadékoskodni minek!

A reggeli langyos tea és gyümölcshíz. Hitlerszalonna, mondják az idősebbek, akik még emlékeznek a komiszkenyérre, és csajkából isszák a levest. Azután továbbcsörömpöl a konyha, becsapódik a rács. A zárt osztályok ajtaja tárva, kilincsek ezeken a portálokon különben sincsenek.

A Dokit már kiültették az ápoló szobája elé. Ő a legrégebbi ápoló, mindenféle előjoga van. Például bent alszik, és minden reggel kihozza őt a közös terembe két bolond. Megtornáztatják, mert a Doki béna. Ezt itt úgy mondják: kerek. Tolókocsija van.

Emelgetik. Ezért az emelgetésért régen minden reggel egy húszast adott. Ma már nem ad, mert ellopták a pénzét. Nyilván valami kívülálló, mert a zárt osztályon senki se lop. Mindegy, mozgatják tovább. A Dokinak a teremben tekintélye van.